

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН У РОМАНІ М. ОБАМИ «BECOMING»**THE CLASSIFICATION OF PRECEDENT NAMES
IN THE NOVEL «BECOMING» BY M. OBAMA**

Швец Н.В.,

*orcid.org/0000-0002-2928-5164**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі*

Стаття присвячена здійсненню класифікації прецедентних імен на матеріалі роману М. Обами «Becoming», написаного однією з найвідоміших жінок нашої епохи у 2018 році. Розглянуто типологію прецедентних феноменів та сформульовано дефініцію поняття «прецедентне ім'я» як лінгвокогнітивного вербального феномену, що має фіксовану форму. Зосереджено увагу на особливостях інтенцій авторів, які використовують прецедентні імена у художніх творах та функційних можливостях прецедентних імен. Здійснено класифікацію англійських прецедентних імен у проаналізованому творі. У результаті аналізу, виділено чотири групи прецедентних імен: прецедентні топоніми, прецедентні антропоніми, прецедентні хремотоніми та прецедентні хрононіми. Встановлено, що найчисельнішою групою є прецедентні топоніми (власні назви місць), які було розділено на підгрупи: хороніми (назви штатів), ойконіми (назви міст), сувереноніми (назви країн), інсулоніми (назви островів) та гідроніми (назви водойм). Охарактеризовано кожну виділену підгрупу топонімів, виокремлено найчастотніші використання автором та пояснено причини такого використання на думку автора статті. Групу прецедентних антропонімів розділено на три підгрупи за сферами-джерелами виникнення проаналізованих антропонімів: сфера-джерело «Політика», сфера-джерело «Мистецтво» та сфера-джерело «Релігія». Охарактеризовано групу прецедентних хремотонімів (власних назв матеріальних чи нематеріальних об'єктів, отриманих у результаті культурної діяльності людини). Виявлено, що найменшу групу прецедентних імен складають прецедентні хрононіми (власні назви історично вагомих часових відрізків). Встановлено, що переважна більшість відібраних прецедентних імен із зазначеного роману належить до сфери політики та культури Сполучених Штатів Америки, що підкреслює національно-детермінований образ авторки.

Ключові слова: прецедентність, прецедентні імена, оніми, англійська мова, практичний курс англійської мови.

The article is devoted to carrying out the classification of the precedent names based on the material of M. Obama's novel "Becoming", written by one of the most prominent women of our time in 2018. In the article the author considers the typology of the precedent phenomena and formulates the definition of the notion "precedent name" as a linguocognitive verbal phenomenon that has a fixated form. The attention is paid to the intentions of the authors who use the precedent names in their fiction and to the functional possibilities of the precedent names. The author classified English precedent names from the analyzed novel. As a result of the analysis, four groups of the precedent names were defined: precedent toponyms, precedent anthroponyms, precedent chrematonyms and precedent chrononyms. It was found out that the most numerous group consists of precedent toponyms (proper names of the places), which was grouped into subgroups: choronyms (names of states), oikonyms (names of cities), sovereignonyms (names of countries), insulonyms (names of islands) and hydronyms (names of bodies of water). The author characterized every distinguished subgroup of the toponyms, underlines the most used ones and explains the reasons for this usage. The group of the precedent anthroponyms was classified into three subgroups according to their source: source sphere "Politics", source sphere "Art" and source sphere "Religion". The author also characterized the group of precedent chrematonyms (proper names of material or immaterial objects obtained as a result of human cultural activity). It was found out that the less numerous group consists of the precedent chrononyms (proper names of historically important time segments). It was discovered that the majority of the precedent names found in the mentioned novel is connected to the politics and culture of the United States of America, which underlines the national determined image of the author.

Key words: precedence, precedent name, onyms, English, practical course of English.

Постановка проблеми. Аналіз художнього дискурсу є важливим та актуальним аспектом у вивченні взаємозалежності і відношень між мовою та культурою, оскільки у семантичній структурі будь-якого художнього твору можна виділити декілька шарів: лексико-граматичний, семантико-синтаксичний, комунікативно-прагматичний та когнітивний. Найяскравіше залежність між мовою і культурою у структурі художнього твору демонструють прецедентні феномени, адже саме прецедентність формує зв'язок між текстами

у рамках світової літератури, де кожен текст стає місточком між минулими і сучасними творами. Крім того, прецедентні феномени дають авторові можливість виразити свій ідіостиль, показати оригінальність та креативність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання типології прецедентних феноменів є одним з не до кінця вирішених у лінгвістиці. Зокрема, цікавою та не схожою на інші є типологія, запропонована І. Сахарук, у якій розмежовано прецедентні одиниці за основними сферами-

джерелами виникнення. Науковиця, вивчаючи функції прецедентів у текстах друкованих українських ЗМІ, розмежовує їх за джерелами використання, як-от: 1) суспільна сфера, у межах якої продуктивними виявилися такі джерела, як політика, кримінал, значущі суспільні події, суспільні діячі та об'єднання, суспільні нагороди; 2) сфера науки і мистецтва, до якої належать різні галузі знань, література і фольклор, міфологія, естрадне мистецтво, кінематограф та інші види мистецтва; 3) сфера релігії, куди зараховує всі відомі конфесії та вірування [4, с. 164].

Найбільш доцільним у межах пропонованої статті видається узагальнений О. Селівановою поділ прецедентних феноменів за інформативною насиченістю, а саме: 1) прецедентне ім'я, яке трактується як широко відома власна назва, що використовується в тексті не стільки для позначення конкретної людини, ситуації, міста, організації, артефакту тощо, скільки як своєрідний культурний знак, символ певних якостей, подій; 2) прецедентне висловлення, що є продуктом мовленнєво-мисленнєвої діяльності, завершеною та самодостатньою одиницею, яка з'являється на короткий проміжок часу й швидко зникає, але має у цей період дуже сильний дієвий потенціал (фрази з рекламних роликів, анекдоти, цитати, афоризми, крилаті вислови, плагіат тощо); 3) прецедентний текст, який є вербальним прецедентним феноменом, що зберігається в когнітивній базі у вигляді інваріантного сприйняття, апеляція до якого здійснюється через пов'язані з цим текстом прецедентні висловлення або прецедентні імена; 4) прецедентна ситуація, що визначається як певна «ідеальна» ситуація, що колись відбулася в реальній дійсності або належить до віртуальної реальності мистецтва й актуалізується у дискурсі через короткий опис самої ситуації або через її атрибут (персонажі або предмети, які в ній задіяні) [5, с. 110].

У даній статті будемо досліджувати один з різновидів прецедентних феноменів – прецедентне ім'я, що вже неодноразово слугувало предметом філологічних досліджень. Зокрема, О. Ребрій та Г. Ташенко вивчали прецедентні імена як проблему художнього перекладу [3], О. Янишин та Л. Перегінець досліджували можливості прецедентних імен як засобів репрезентації мовця [7], а І. Заїка спробувала показати як прецедентні імена можуть стати засобами атрактивності в англomовному рекламному дискурсі [1].

Постановка завдання. Зважаючи на вищевказану актуальність досліджень такого типу, ми поставили за мету цієї статті здійснення класифікації прецедентних імен у романі М. Обама «Becoming».

Виклад основного матеріалу. Авторка аналізованого твору Мішель Обама стала однією з найвідоміших жінок нашої епохи. Як перша афроамериканка, чоловік якої став президентом Сполучених Штатів Америки, вона допомогла створити найгостинніший Білий дім в історії, а також показала себе як захисниця прав жінок не тільки у США, а і у світовому масштабі, допомагаючи людям вести здоровий спосіб життя. Крім цього у 2018 році пані Обама представила свої мемуари під назвою «Becoming», де вона розповіла про події, які її сформували, починаючи з ранніх років у Південному Чикаго до років керівництва її чоловіка, при цьому вдало поєднуючи роботу і материнство. Вона описує свої триумфи і розчарування, розповідає свою особисту історію, як вона її переживала, невгамовно кидаючи виклик очікуванням. М. Обама виходить за рамки особистого, адже поряд зі своєю історією інформує читачів про важливі політичні рішення і події.

Дібраний фактичний матеріал з вищезазначеної книги засвідчує активне використання авторкою таких типів прецедентних феноменів, як прецедентне ім'я, оскільки вони є лінгвокогнітивними, вербальними феноменами, що мають фіксовану форму.

На думку О. Ребрія, звернення до прецедентних імен у процесі написання художнього твору пов'язане з прагненням автора до такої мовної форми, яка сприяла б активації у свідомості читача ментальної структури, що, з одного боку, була б достатньо стереотипною для нього як представника відповідної культури, а з іншого, – стала б найдоцільнішим способом передачі цілої низки смислових компонентів – як суто інформативних, так і конотативних. Науковець додає, що при цьому автор розраховує на певний багаж знань потенційного читача і неначе проводить паралель з фактом об'єктивної або віртуальної дійсності, зафіксованим у культурному просторі як зразковий, припускаючи при цьому, що читач знаходиться на одному з ним інтелектуальному рівні [3, с. 274].

О. Найдюк стверджує, що прецедентні імена – це феномени особливого роду. З одного боку вони є вербальними ідентифікатори невербальних феноменів (реальних людей, вигаданих персонажів творів, географічних об'єктів, історичних подій тощо), у мовній системі є власними іменниками (чи іменниковими словосполученнями). З іншого боку вони уживаються не для ідентифікації референта, а його характеристики, набуваючи статусу загальних назв. Науковиця вважає, що це уможливило вживання прецедентних імен у якості символів [2, с. 12].

Підсумовуючи, процитуємо І. Заїку, яка стверджує, що прецедентні імена, які посідають особливе місце у класифікації прецедентних феноменів, «дозволяють передавати інформацію в яскравій, місткій і доступній формі» [1, с. 26]. На нашу думку, саме образність прецедентних імен, можливості емоційного впливу, здатність яскраво передати думку, влучно охарактеризувати складні явища зумовлюють успішне використання прецедентних імен в літературних творах, і в аналізованому творі зокрема.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що у книзі М. Обама «Becoming» вжито різні варіанти прецедентних імен, які було класифіковано у такі групи: топоніми, антропоніми, хрестомоніми та хрононіми.

Найбільші групу складають **прецедентні топоніми** (60,7% від проаналізованих прецедентних імен) – власні назви місць (грец. τόπος „місце, місцевість”, ὄνομα „ім’я, назва” [6]. За класифікацією М. Торчинського, розділяємо використані авторкою топоніми на такі підгрупи:

1) **назви штатів (хороніми)** – 24,3%: *Washington, Hawaii, Alabama, Michigan, Indiana, Ohio, California, Pennsylvania, New Jersey, South Carolina, Maryland, Arizona, North Carolina, Iowa, Nevada, New Mexico, Minnesota, Montana, Missouri, Colorado, North Dakota, Wisconsin, Texas, Vermont, Mississippi, New Hampshire* [8].

Найчастіше авторка використовує назву штату *Washington* (15 вживань), це насамперед пов’язано з тим, що саме там будував кар’єру її чоловік Барак Обама: *Barack had a life in Washington now, operating with some of the gravitas that came with being a senator, but I was still me, living my same normal life* [8, p. 157].

Далі у книзі Мішель додає, що це місце її бентежить: *The truth was that Washington confused me, with its decorous traditions and sober self-regard, its whiteness and maleness, its ladies having lunch off to one side* [8, p. 159].

В аналізованому творі також 12 разів вжито назву штату *Hawaii*, пов’язано це з тим, що саме звідти родом мати Барака: *His mother, Ann Dunham, had been a seventeen-year-old college student in Hawaii in 1960, when she fell for a Kenyan student named Barack Obama* [8, p. 90]. Крім того Мішель зізнається, що це місце багато означало для її чоловіка: *It was no different with Barack. By now he’d spent more than a decade on the mainland, but Hawaii still mattered to him deeply* [8, p. 95].

Наступна цитата є ще одним підтвердженням вищезгаданого: *In Hawaii, Barack’s intense and brainy side receded somewhat, while the laid-back*

part of him flourished. He was at home. And home was where he didn’t feel the need to prove anything to anyone [8, p. 96].

Пізніше поїздка на Гаваї стала своєрідною сімейною традицією Обама: *To this day, when we arrive at a rental house in Hawaii or on Martha’s Vineyard, Barack goes off looking for an empty room that can serve as the vacation hole* [8, p. 134].

2) Наступну підгрупу складають **назви міст (ойконіми)** – 19,6%: *Chicago, New York, Princeton, Atlanta, New Orleans, Georgetown, Cleveland, Detroit, Columbia, Los Angeles, Honolulu, Kansas, Denver, San Francisco, Boston, Paris, Manchester, Nairobi, Jakarta, Cambridge, Bangkok* [8].

У цій підгрупі найбільш вживаним прецедентним топонімом є *Chicago* (184 використання), що насправді пояснюється тим, що це назва рідного міста Мішель Обама, міста, де вона виросла, де її сім’я заклала фундамент її особистості: *Together, in our cramped apartment on the South Side of Chicago, they helped me see the value in our story, in my story, in the larger story of our country* [8, p. 17].

Проте далі авторка зазначає, що, незважаючи на такі глибокі корені в Чикаго, її батьки не сподівалися, що вона сама і її брат все своє життя проведуть у рідному місті: *My parents had spent almost their entire lives living within a couple of square miles in Chicago, but they had no illusions that Craig and I would do the same* [8, p. 34].

І справді, наступним кроком Мішель став переїзд до Принстона на час навчання: *As had always been the case, I figured that whatever Craig liked, I would like, too, and that whatever he could accomplish, I could as well. And with that, Princeton became my top choice for school* [8, p. 59]. У зв’язку з чим прецедентний топонім *Princeton* вжито 64 рази.

Авторка зазначає, що навчання у Принстоні багато б чому сформувало її як особистість, оскільки тут їй довелося навчитися виділятися з натовпу: *There were so few of us minority kids at Princeton, I suppose, that our presence was always conspicuous. I mainly took this as a mandate to overperform, to do everything I possibly could to keep up with or even plow past the more privileged people around me* [8, p. 69].

Ще одне місто, яке мало значення для Мішель Обама, – *New York* (28 вживань), авторка зізнається, що перша подорож сюди надзвичайно її вразила: *New York overwhelmed me. It was fast and noisy, a less patient place than Chicago* [8, p. 68].

В основному в аналізованому творі згадуються американські міста і лише декілька назв з інших країн: *Paris, Manchester, Nairobi, Jakarta, Cambridge, Bangkok* [8].

3) Наступна підгрупа – **назви країн (сувереноніми)** – 13,1%: *the United States of America, Israel, Cuba, Nigeria, Jamaica, Haiti, England, Cambodia, Kenya, Africa, Afghanistan, Iraq, Germany, South Africa* [8].

У цій підгрупі найвживанішою назвою є *Kenya* (11 вживань). Ця країна була Батьківщиною батька Барака, а також її відвідувало сімейство Бараків неодноразово: *I will always remember the deep red clay of the earth in that part of Kenya, so rich it looked almost primordial, how its dust caked the dark skin and hair of the children who shouted greetings to us from the side of the road* [8, p. 121].

Назва країни *Afghanistan* використовується 7 разів, у зв'язку з воєнними діями у цій країні, а пізніше – як місце боїв ветеранів, з якими зустрічалася Мішель як Перша леді.

4) Наступну підгрупу складають **назви островів (інсулоніми)** – 2,8%: *Oahu, the Bahamas, Bali* [8].

5) І останню підгрупу прецедентних топонімів утворюють **назви водойм (гідроніми)** – 0,9%: *Lake Michigan* [8], назва, яку вжито 18 разів у творі. В основному ці використання пов'язані з описами шкільного життя Мішель: *It was summer and school was out. Craig and I rode a bus to Lake Michigan every day to go to a rec camp run by the city at a beachfront park, but we'd be back home by four, with many daylight hours still to fill* [8, p. 33].

Ця частина рідного міста авторки завжди буде дорогою авторці: *Summers in Chicago are special to me. I love how the sky stays light right into evening, how Lake Michigan gets busy with sailboats and the heat ratchets up to the point that it's almost impossible to recall the struggles of winter* [8, p. 139].

Наступна за чисельністю група представлена **прецедентними антропонімами** (29%) – власними назвами однієї людини або групи людей. За І. Сахарук [4] виділяємо такі сфери-джерела виникнення проаналізованих антропонімів:

1) **сфера-джерело «Політика»** (14,1%): *Melania Trump, Nelson Mandela, the Kennedys, Bill Clinton, George H. W. Bush, Osama bin Laden, Hillary Clinton, Joe Biden, George Washington, Abraham Lincoln, John F. Kennedy, Winston Churchill, Martin Luther King Jr., Queen Elizabeth II, Donald Trump* [8].

З цієї сфери найчастіше було використано антропонім *George W. Bush* (19 використань), ім'я президента країни, згадане неодноразово з повагою та шаную, незважаючи на те, що він був опонентом Барака Обами. Особливо виділяється спогад про почуття Джорджа Буша, коли він почув,

що на виборах перемаг чоловік Мішель: *Though President Bush mentioned nothing directly, I swore I could see the first traces of relief on his face, knowing that his tenure was almost finished, that he'd run the race and could soon head home to Texas* [8, p. 251].

Прецедентний антропонім *Hillary Clinton* (14 вживань) – ім'я першої леді США (1993–2001) та сенаторки від штату Нью-Йорк (2001–2009): *Following the Iowa caucuses, in a process that was at times as punishing and ugly as it was heartening and defining, Barack and Hillary Clinton had spent the winter and spring of 2008 sloggng it out in every state and territory, battling vote by hard-earned vote for the privilege of becoming a boundary-breaking candidate* [8, p. 227].

Наступний за частотою використання антропонім сфери-джерела «Політика» – *Joe Biden* (12 вживань): *Joe Biden was a great running mate for Barack for many reasons, including that our two families instantly hit it off. Jill and I began talking early on about how we wanted to be of service to military families* [8, p. 199].

2) Наступна **сфера-джерело** прецедентних антропонімів – **«Мистецтво»** (14%): *Ella Fitzgerald, Coltrane, Stevie Wonder, Toni Morrison, Roger Ebert, Oprah Winfrey, Whoopi Goldberg, Monet, Whitney Houston, John Legend, Justin Timberlake, Alison Krauss, Ellen DeGeneres, Steven Spielberg, Kelly Clarkson* [8].

Здебільшого антропоніми з цієї сфери вжито 1-2 рази при згадках про музичні чи інші мистецькі вподобання авторки та її родини, проте ім'я *Oprah Winfrey* вжито 4 рази, у контексті того, що ведуча брала інтерв'ю у родини Обама та потім підтримувала Мішель: *I had Oprah Winfrey sending me encouraging texts* [8, p. 231].

3) Остання **сфера-джерело** – **«Релігія»** (0,9%): *Pope Benedict XVI* [8].

Ще одна група складається з **прецедентних хремотонімів** (5,6%) – власних назв матеріальних чи нематеріальних об'єктів, отриманих у результаті культурної діяльності людини: *Bible, Koran, "Hot Cross Buns", "Brahms's Lullaby", Les Misérables, Lou Grant* [8].

Назва *Bible* вжито 7 разів, адже, по-перше, саме Біблія є символом, на якому присягав її чоловік під час інавгурації: *A hand goes on a Bible; an oath gets repeated. One president's furniture gets carried out while another's comes in* [8, p. 17]. По-друге, Біблія згадується в контексті її вивчення: *The victims, all African Americans, had welcomed an unemployed twenty-one-year-old white man—a stranger to them all into their Bible study group* [8, p. 319].

Останню найменш чисельну групу утворюють **прецедентні хрононіми** (4,7%) – власні назви історично вагомих часових відрізків: *World War II*, *The Great Depression*, *the Great Migration*, *Fourth of July*, *9/11* [8].

Найвживанішим хрононімом є *Fourth of July* (6 використань) – День незалежності США, який родина Мішель завжди патріотично святкувала: *Bystanders shouted out their good wishes to her over the pounding of bass drums and flutes piping “Yankee Doodle” as our family watched the town’s Fourth of July parade from a set of bleachers* [8, p. 228].

Хрононім *the Great Depression* вжито 3 рази у якості прикладу темного періоду в житті країни: *Barack, meanwhile, had managed to reverse the most serious economic crisis since the Great Depression* [8, p. 330].

Висновки. У результаті дослідження було здійснено класифікацію англomовних прецедентних імен у романі М. Обама «*Becoming*». Було виділено чотири групи прецедентних імен: прецедентні топоніми, прецедентні антропоніми, прецедентні хрeматоніми та прецедентні хроно-

німи. Найчисельнішою групою виявилися прецедентні топоніми (власні назви місць), які було розділено на підгрупи: хороніми (назви штатів), ойконіми (назви міст), сувереноніми (назви країн), інсулоніми (назви островів) та гідроніми (назви водойм). Групу прецедентних антропонімів розділено на три підгрупи за сферами-джерелами виникнення проаналізованих антропонімів: сфера-джерело «Політика», «Мистецтво» та «Релігія». Охарактеризовано групу прецедентних хрeматонімів (власних назв матеріальних чи нематеріальних об’єктів, отриманих у результаті культурної діяльності людини). Найменшу групу прецедентних імен склали прецедентні хрононіми (власні назви історично вагомих часових відрізків). У результаті підрахунків встановлено, що переважна більшість відібраних прецедентних імен із зазначеного роману належить до сфери політики та культури Сполучених Штатів Америки, що підкреслює національно-детермінований образ авторки.

Перспективи подальших пошуків полягають у можливості дослідження перекладацького аспекту прецедентних імен.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заїка І.Ю. Прецедентні імена як засіб атрактивності в англomовному рекламному дискурсі. Суми, 2015. 37 с.
2. Найдюк О. В. Семантичні та функціональні особливості прецедентних феноменів у німецькомовному дискурсі : автореф. дис. ...к анд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2009. 24 с.
3. Ребрій О. В., Ташенко Г. В. Прецедентні імена як проблема художнього перекладу. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Філологічні науки*. Вип. 81. Харків, 2015. С. 273–280.
4. Сахарук І. В. Сфери-джерела прецедентності в текстах українських друкованих ЗМІ. *Лінгвістичні студії*. Донецьк, 2012. № 25. С. 162–167.
5. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові: монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
6. Торчинський М.М. Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.
7. Янишин О., Перегінець Л. Прецедентні імена як засіб репрезентації мовця (на матеріалі книги Г. Клінтон «Важкі рішення». *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 21, том 2, 2018. С. 113-118.
8. Obama M. *Becoming*. New York: CROWN, 2018. 338 p.